

Jerzy Sperka

Andrzej Schony z Bobolic i Jan Schoff z Toplina. Z dziejów kariery i awansu rycerzy obcych w Polsce późnośredniowiecznej

Średniowiecze Polskie i Powszechne 4, 188-202

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Sperka

Katowice

Andrzej Schony z Bobolic i Jan Schoff z Toplina Z dziejów kariery i awansu rycerzy obcych w Polsce późnośredniowiecznej

Problem migracji rycerstwa obcego na ziemię Królestwa Polskiego w XIV–XV w., mimo że bardzo ważny i ciekawy, nie doczekał się jeszcze swego monografisty. Do tej pory jedynie Wielkopolska dysponuje całościowym opracowaniem dotyczącym tego problemu. Jednak praca Stanisława Kozierowskiego, napisana kilkadziesiąt lat temu, obecnie nie spełnia już współczesnych wymogów i jest generalnie przestarzała¹. W przypadku innych dzielnic informacje o karierach obcych rycerzy rozrzucone są więc po przeróżnych pracach dotyczących najczęściej dziejów osadnictwa lub historii poszczególnych miejscowości². Z dzielnic, które w XIV–XV w. nie wchodziły już w skład

¹ S. Kozierowski: *Obce rycerstwo w Wielkopolsce w XIII–XVI wieku*. Poznań 1929.

² Zob. np.: A. Gilewicz: *Stanowisko i działalność gospodarcza Władysława Opolczyka na Rusi w latach 1372–1378*. W: *Prace historyczne wydane ku uczczeniu 50-lecia Akademickiego Koła Historyków Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1878–1928*. Lwów 1929, s. 97 i n.; J. Laberschek: *Potencjał obronny ziemi wieluńskiej i fragmentów ziemi krakowskiej i sieradzkiej pod rządami księcia Władysława Opolczyka 1370–1391*. W: *Między Północą a Południem. Sieradzkie i Wieluńskie w późnym średniowieczu i czasach nowożytnych*. Red. T.J. Horbacz, L. Kajzer. Sieradz 1993, s. 132 i n.; R. Sękowski: *Udział rycerstwa śląskiego w rządach i kolonizacji Rusi Czerwonej przez Władysława Opolczyka*. W: *Władysław Opolczyk, jakiego nie znamy. Próba oceny w sześćsetlecie śmierci*. Red. A. Pobóg-Lenartowicz. Opole 2001, s. 115–135; B. Śliwiński: *Kształtowanie się własności rycerskiej w północnej części ziemi dobrzyńskiej w XIII i XIV wieku*. „Zapiski Historyczne” 1985, T. 50, s. 19; J. Pakulski: *Wieś i parafia w Polsce przedrozbiorowej. Stosunki własnościowe i społeczno-gospodarcze*. W: *Osiek Rypiński. Dzieje parafii i gminy*. Red. M. Grzybowski, A. Mietz, J. Pakulski. Osiek Rypiński–Toruń 1994, s. 17–18.

Królestwa Polskiego, tylko Śląsk posiada znakomite opracowanie dotyczące napływu i roli obcego rycerstwa, napisane przez Tomasza Jurka³.

Rycerstwo obce na polskich dworach książęcych najszybciej pojawiło się na Śląsku. Tam bowiem, wraz z rozwojem akcji kolonizacyjnej, już w połowie XIII w. dotarli także przedstawiciele wschodnioniemieckich – często zubożających – rodzin rycerskich, szukając możliwości wzbogacenia się i zrobienia kariery. Akcja przybrała na sile w drugiej połowie tego stulecia i na początku następnego. Jednak, jeśli chodzi o inne księstwa polskie, element obcy w otoczeniu tamtejszych książąt zdarzał się w tym czasie bardzo rzadko. Dopiero zjednoczona Polska, a zwłaszcza dwór królewski Kazimierza Wielkiego stał się na tyle atrakcyjny, że sporo rycerstwa śląskiego związało się z tym monarchą (m.in.: Wierzbęta z Palowic, Paszek Złodziej, Bartosz Wezenborg, Rogalowie Sokołowscy)⁴. Duże perspektywy zrobienia kariery i zdobycia majątku dla przybyszów spoza Polski przyniosły czasy Władysława Jagiełły (np. Hinczka z Roszkowic, Jan Mężyk, Kurzbachowie-Korzbokowie, Nasięgniewice Działoszowie)⁵. Lukę między panowaniem wspomnianych monarchów wypełniają rządy Ludwika Węgierskiego. Sprawcą dużej migracji rycerzy na ziemię Królestwa Polskiego był jednak nie wspomniany monarcha, tylko jego zaufany, Władysław Opolczyk. Książę ten, z łaski Ludwika, był kolejno palatynem Węgier (1367–1372), zarządcą Rusi Czerwonej (1372–1378) i namiestnikiem

³ T. Jurek: *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*. Poznań 1998.

⁴ T. Jurek: *Krąg rodzinny starosty wielkopolskiego Wierzbęty (1352–1369), czyli początki rodu Niesobiów*. W: „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne”. Red. M. Górny. T. 1. Poznań–Wrocław 1991, s. 41–42; Tenże: *Znowu o Wierzbęcie z Palowic*. W: „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne”. Red. M. Górny. T. 4. Poznań–Wrocław 1994, s. 137–141; Tenże: *Kandydatura Konrada II oleśnickiego do tronu polskiego w roku 1369*. *Rocz. Hist.* 1991, R. 57, s. 56; B. Możejko: *Jeszcze o staroście generalnym Wielkopolski Wierzbęcie*. W: *Ludzie, władza, posiadłość*. Red. J. Powierski, B. Śliwiński. „Gdańskie Studia z Dziejów Średniowiecza”. Nr 1. Gdańsk 1994, s. 73–96; Taż: *Uwagi nad genealogią kasztelana bieckiego Pawła Złodzieja z rodu Niesobiów*. W: *Władcy, mnisi, rycerze*. Red. B. Śliwiński. „Gdańskie Studia z Dziejów Średniowiecza”. Nr 3. Gdańsk 1996, s. 67–80; H. Polaczekówna: *Ród Wezenborgów w Polsce i jego pierwotne gniazdo*. *RHer* 1926, T. 7, s. 145; F. Sikora: *Paweł (właściwie Paszko) zwany Złodziej z Pilchowic i Biskupic h. Niesobia (zm. 1403)*. *PSB* 1980, T. 25, s. 388.

⁵ P. Dąbkowski: *Wędrowki rodzin szlacheckich. Karta z dziejów szlachty halickiej*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza*. T. 2. Lwów 1916, s. 30 i n.; J. Fijałek: *Tarlowie. Znamienitego rodu początki i świetność*. *Prz. Hist.* 1908, T. 8, s. 181 i n.; A. Gąsiorowski: *Piotr Korzbok (Korzbok, Korczborg) h. własnego (zm. 1438)*. *PSB* 1968–1969, T. 14, s. 159–160; A. Janeczka: *Polska ekspansja osadnicza w ziemi lwowskiej w XIV–XVI w.* *Prz. Hist.* 1978, T. 79, s. 597 i n.; B. Czwojdrak: *Powiązania genealogiczne Hanusza i Jana Mężyka z Dąbrowy herbu Wadwicz z Rogowskimi herbu Działosza i Długoszami herbu Wieniawa*. W: *Spoleczeństwo Polski średniowiecznej*. Red. S.K. Kuczyński. T. 10. Warszawa 2004, s. 121–129; Taż: *Młodowiccy herbu Działosza. Przyczynek do dziejów szlachty w ziemi przemyskiej w XV w.* W: *Mieszczanie, wasale, zakonnicy*. Red. B. Śliwiński. „Studia z Dziejów Średniowiecza”. Nr 10. Malbork 2004, s. 47–58.

Królestwa Polskiego (1377/1378)⁶. Za zasługi otrzymał od niego w 1370 r. tzw. księstwo wieluńskie (ziemia wieluńska, południowe fragmenty ziemi sieradzkiej i północno-zachodnia część ziemi krakowskiej). Natomiast w 1378 r., po odebraniu mu Rusi Czerwonej, Ludwik Węgierski nadał mu ziemię dobrzyńską i Kujawy Inowrocławskie⁷. Do wymienionych ziem pociągnął za sobą wielu rycerzy, przede wszystkim śląskich, ale także morawskich, niemieckich, a sporadycznie także węgierskich. Największa grupa poszła z nim na Ruś i tam otrzymała dobra (m.in.: Füllsteinowie, Gallowie z Marszowic, Kornicowie, Łabęccy, Slanczowie, Ossowscy, Piotr Brun, Merbota z Droniowic, Bieniek z Kuchar)⁸, część osiedliła się w ziemi wieluńskiej (m.in.: Schaffowie, Strzelowie, Jan Radło, Andrzej Schony, Wiktor z Mierzyc), graniczącej z księstwem opolskim⁹, niewielka grupa znalazła się natomiast w ziemi dobrzyńskiej (Löbenowie) i Kujawach (Czamborowie)¹⁰. Po odejściu Władysława Opolczyka z Rusi (1378), utracie przez niego ziemi wieluńskiej (1391), Kujaw Inowrocławskich (1392) i zastawieniu ziemi dobrzyńskiej Krzyżakom (1392), większość rycerzy, którzy otrzymali dobra na wymienionych terytoriach, tam pozostała. Służyła teraz nowym panom tych ziem, wrastając w nowe środowisko, asymilując się z miejscową szlachtą i stopniowo utożsamiając się z nową ojczyzną.

Spośród wielu, którzy zawdzięczali karierę i nadania Władysławowi Opolczykowi na ziemiach Królestwa Polskiego, którymi przejściowo władał, chciałbym zająć się dwiema postaciami: Węgrem, Andrzejem Schony z Barlabos i Ślązakiem, Janem Schoffem.

⁶ S.A. Sroka: *Książę Władysław Opolczyk na Węgrzech. Studium z dziejów stosunków polsko-węgierskich w XIV wieku*. Kraków 1996, passim; Tenże: *W sprawie daty objęcia Rusi przez Władysława Opolczyka*. „Rocznik Przemyski” 1993–1994, T. 29–30, s. 141–144; J. Sperka: *Rządy namiestnicze Władysława Opolczyka w Królestwie Polskim (1377/1378)*. W: *Mieszczanie, wasale, zakonnicy*. Red. B. Śliwiński. „Studia z Dziejów Średniowiecza”. Nr 10. Malbork 2004, s. 245–265.

⁷ *Kronika Jana z Czarnkowa*. MPH. T. 2, s. 645; KDW. T. 6, nr 259; AGZ. T. 5, nr 14, T. 3, nr 27; J. Laberschek: *Zasięg i charakterystyka rządów Władysława Opolczyka w północno-zachodniej części ziemi krakowskiej 1370–1391*. „Rocznik Muzeum Okręgowego w Częstochowie” 1985, *Historia*, z. 1, s. 10–12.

⁸ A. Gilewicz: *Stanowisko i działalność gospodarcza Władysława Opolczyka...*, s. 97 i n.; H. Polaczkówna: *Recenzja*. Kw. Hist. 1926, R. 40, s. 436 i n.; T a ż: *Recenzja*. Kw. Hist. 1929, R. 43, s. 574–579; O. Łaszczynska: *Ród Herburtów w wiekach średnich*. Poznań 1948, s. 373–379; R. Sękowski: *Udział rycerstwa śląskiego...* [w tej pracy niestety sporo błędów]; J. Sperka: *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401*. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą. Katowice 2006, passim.

⁹ J. Laberschek: *Zasięg...*, s. 24–25; Tenże: *Potencjał obronny...*, s. 132 i n.

¹⁰ B. Śliwiński: *Kształtowanie się własności rycerskiej...*, s. 19; J. Pakulski: *Wies i parafia...*, s. 17–18; T. Jurek: *Obce rycerstwo...*, s. 251; J. Sperka: *Otoczenie Władysława Opolczyka...*

W 1379 r. Władysław Opolczyk nadał Andrzejowi Schony z Barlabos, herbu Amadej zamek w Bobolicach z przynależnościami¹¹. Na pozór wydawałoby się, że obdarowany był osobą nową w otoczeniu księcia, gdyż liczne dokumenty z okresu wcześniejszego nie notują nikogo z takim predykatem odmiejscowym (z Barlabas)¹². Wszystko jednak wskazuje na to (o czym niżej), że Andrzeja z Barlabas należy utożsamiać z Andrzejem (Andraszkiem), bardzo bliskim współpracownikiem księcia z czasów jego rządów na Rusi, który na znanych nam dokumentach występował bez określenia miejscowości, z której się pisał¹³. Władysław Opolczyk po objęciu władzy w tej ziemi obsadził najważniejsze urzędy – starosty generalnego i podległych mu wojewodów grodzkich oraz burgrabiów (kasztelanów) – swoimi zaufanymi, którzy z nim tam przybyli. Należał do tego grona z pewnością Andrzej, który został burgrabią żydaczowskim w ziemi lwowskiej. Z urzędem tym występował 9 IX 1374 r. we Lwowie, gdzie był świadkiem nadania przez księcia dóbr dla Bieńka z Kuchar¹⁴. Wkrótce jednak awansował i – po Wiktorze z Mierzyc – został kasztelanem halickim; z tym tytułem został odnotowany w Sanoku 14 XI 1376 r.¹⁵ Natomiast 30 września następnego roku we Lwowie, będąc świadkiem uposażenia przez księcia Władysława lwowskiego szpitala św. Ducha, tytułowany był już starostą halickim¹⁶. Najwyższym urzędnikiem Rusi, starostą generalnym, został po Janie Radle, między 28 a 30 IV 1378 r.¹⁷ Towarzysząc Władysławowi Opolczykowi, uczestniczył w rozmowach z panami

¹¹ ZDM. Cz. 4, nr 1054. Węgrem – *Andreas Ungarus de Bobolicz* – określa go zapiska sądowa z 28 II 1385 r. – SPPP. T. 8, nr 3206. Na temat rodu Amadejów na Węgrzech i w Polsce zob.: J. Dąbrowski: *Pochodzenie rodu Amadejów*. „Przegląd Polski” 1912, nr 5; W. Semkowicz: *O pochodzeniu i rozsiedleniu rodu Amadejów w Polsce*. Mies. Her. 1912, T. 5, s. 139–143.

¹² Dziś Barabas, leżące w północno-wschodnich Węgrzech przy granicy z Ukrainą i Słowacją.

¹³ W logiczny ciąg układają się bowiem następujące fakty: Andrzej (Andraszko), urzędnik z czasów rządów ruskich Władysława Opolczyka, po odejściu z Rusi, otrzymuje w nagrodę klucz bobolicki (1379), a następnie obejmuje burgrabstwo w Bolesławcu (1381). W 1386 r. zostaje starostą ruskim z ramienia węgierskiego (był przecież Węgrem), a następnie z woli Jadwigi i Władysława Jagiełły (1387). W 1394 r. król nagradza go za lojalność, potwierdzając mu posiadanie dóbr bobolickich – zob. na ten temat: J. Sperk a: *Urzednicy Wladyslawa Opolczyka na Rusi (1372–1378)*. W: *Spoleczenstwo Polski sredniowiecznej*. Red. S.K. Kuczyński. T. 10. Warszawa 2004 (dalej cyt.: UrzRusWO), s. 89, przyp. 38; Tenże: *Urzednicy Wladyslawa Opolczyka w ksiestwie wielunskim (1370–1391)*. *Spisy*. W: *Sredniowiecze polskie i powszechne*. Red. I. Panic, J. Sperk a. T. 3. Katowice 2004 (dalej cyt.: UrzWielWO), s. 118–119, przyp. 34.

¹⁴ AGZ. T. 7, nr 10; UrzRusWO, nr 15.

¹⁵ ProchMat, nr 6; UrzRusWO, nr 19.

¹⁶ UrzRusWO, nr 17.

¹⁷ AGAD, MK 44, k. 208 v-209 = M. Hruszewski: *Kilka hramot Wolodyslawa Opolkowo*. „Zapisky Towaristwa imieni Szewczenki” 1903, T. 51 (dalej cyt.: HruszHram), nr 3 (bez daty rocznej); HruszHram, nr 2 = Gramoty XIV st. Wyd. M. Peszczak. Kijów 1974 (dalej cyt.: Gramoty), nr 29; UrzRusWO, nr 6.

polskimi, które odbyły się we Lwowie między 1 a 10 listopada tego roku i dotyczyły spodziewanego końca rządów Opolczyka na Rusi¹⁸.

Andrzej Schony sprawował urząd starosty ruskiego do ostatecznego wyjazdu Władysława Opolczyka z Rusi, czyli do 25–31 XII 1378 r.¹⁹ Z okresu jego starościńskich rządów znany jest jeden dokument obrazujący wykonywanie przez niego obowiązków urzędniczych. Mianowicie 18 V 1378 we Lwowie wydał wyrok w sporze między Glebem (Dworskowiczem?) a Chodkiem Iwanowiczem o dobra: Hermanów, Pczany, Gologóry w powiecie lwowskim oraz Hermanowice i Małczkowice w powiecie przemyskim oraz sumę 120 kop groszy tytułem wiana siostry Gleba, przysądżając wspomniane dobra i pieniądze Chodkowi²⁰. Po powrocie z Rusi Andrzej – za wierną służbę – otrzymał od Władysława Opolczyka klucz bobolicki w ziemi krakowskiej²¹. Wkrótce też został burgrabią zamku w Bolesławcu, a dokumenty odnotowują go z tym tytułem 6 V i 9 VIII 1381 r.²² Urzędu nie pełnił jednak długo, gdyż rok później burgrabią był już Jan Schoff, wcześniej ochmistrz dworu Władysława Opolczyka²³. Andrzej z Bobolic uczestniczył w początkowym procesie fundacji klasztoru Paulinów na Jasnej Górze; 22 VI 1382 r. był bowiem świadkiem rezygnacji przez plebana Henryka Biela z kościoła w Starej Częstochowie na rzecz tego zakonu²⁴. Źródła notują go następnie 15 II 1384 r. w Lublińcu, gdzie był świadkiem sprzedaży przez Merbotę z Droniowic wsi Borowna na rzecz Zidla, mieszczanina lublinieckiego²⁵.

Na przełomie 1385/1386 r. Andrzej wrócił na Ruś i objął – po Emeryku Bebeku – na powrót starostwo generalne tej ziemi, tym razem jednak z ramienia węgierskiego²⁶. 9 II 1386 r. we Lwowie, wykonując swe obowiązki, potwierdził, że Mikołaj Słaka z Ławszyna sprzedał Bienkowi z Żabokruk wieś Zarudce i dworzysko Przedrzymiechy²⁷. Kiedy latem 1386 r. Władysław

¹⁸ AGZ. T. 3, nr 25, 26; AGZ. T. 8, nr 12, 13.

¹⁹ AGZ. T. 7, nr 13 (na temat datacji dokumentu zob. UrzRusWO, s. 96, przyp. 66).

²⁰ BCzart. Dok. perg. nr 174/29 = O. Balzer: *Sądownictwo ormiańskie w średniowiecznym Lwowie*. Lwów 1910, s. 176–177 = *Katalog dokumentów pergaminowych Biblioteki Czartoryskich w Krakowie*. Opr. W. Szelińska, J. Tomaszewicz. T. 1. Nr 197 (reg.). Kraków 1975; F. Sikora: *Krąg rodzinny i dworski Dymitra z Goraja i jego rola na Rusi*. W: *Genealogia. Kręgi zawodowe i grupy interesu w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*. Toruń 1989, s. 64.

²¹ ZDM. Cz. 4, nr 1054.

²² W. Patykiewicz: *Materiały do dziejów terenów diecezji częstochowskiej*. Archidiakoniat wieluński. „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 1958, R. 32, s. 279, nr 3; AGAD, MK 71, k. 127 v.; UrzWielWO, nr 14.

²³ UrzWielWO, nr 15.

²⁴ ZDP. T. 1, nr 12.

²⁵ CDS. T. 6, nr 67, s. 15.

²⁶ Jego poprzednik na starostwie generalnym Rusi, Emeryk Bebek, po raz ostatni został odnotowany z tym urzędem 1 XI 1385 r. – CDHung. T. 10. Cz. 1, nr 129 = AGZ, T. 7, nr 18; UrzRusWO, s. 97, przyp. 67.

²⁷ AGZ. T. 2, nr 13.

Opolczyk przejął władzę na Rusi w imieniu królowych węgierskich Elżbiety i Marii, Andrzej, wykonując obowiązki starosty, zaznaczył w swojej tytularcie, że sprawuje rządy w imieniu Władysława *ducis Opoliensis, Weluniensis et Russie, domini nostri*. 15 VIII 1386 r. w Gródku – z upoważnienia księcia – nadał katolickim szewcom przemyskim takie prawa, jakich używają szewcy lwowscy pod warunkiem, że z każdego ze swych straganów będą opłacać rocznie po jednym fertonie lub razem 4 grzywny do kasy księcia Władysława Opolczyka²⁸. Wśród świadków wystawionego wtedy dokumentu na pierwszym miejscu występuje Herbord Füllstein, który z łaski Władysława posiadał duże dobra w ziemi przemyskiej, bliżej nam nieznany Jerzy, wojewoda Gródka (może nominat starosty Andrzeja), pisarz starosty Piotr (możliwe, że wcześniej był pisarzem Władysława Opolczyka) oraz siostrzeńiec starosty Andrzeja – Leonard²⁹. Do tego okresu należy najpewniej zaliczyć jeszcze jeden dokument wystawiony przez Andrzeja starostę *Ruskoiey ziemi, Bożeiu miłostiu wieliebnoho kniazia Ruskocho Włodisława*. Poświadczył mianowicie, że Dietko z Zubrzy (k/Lwowa) sprzedał Grzegorzowi Dawidowskiemu prawo do sianokosu; świadkowali m.in.: Michał Iwanowic, Jasiek Mazowszanin i Chodek Łojewicz³⁰.

Kiedy na początku 1387 r. Jadwiga, królowa polska, podjęła rewindykacyjną wyprawę na Ruś, Andrzej musiał zachować się bardzo wstrzemięźliwie wobec apelu księcia Władysława wzywającego do oporu przeciw wojskom polskim³¹. Bez oporów za pewne uznał nową władzę lub wręcz pomógł stronie polskiej w opanowaniu Rusi. Tylko bowiem w ten sposób można wytłumaczyć fakt, że królowa polska zachowała go na urzędzie starosty, który to dzierżył do jesieni 1387 r. Ostatni swój urzędowy dokument wydał 16 X 1387 r. we Lwowie. Zaświadczył wtedy, że Michał, syn Piotra Żaby zapisał swe dobra Dymitrowi z Goraja, podskarbiemu Królestwa Polskiego³². U jego boku przebywali wtedy najważniejsi dostojnicy ruscy: Jasiek Kustra, Michał Awdaniec,

²⁸ AGZ. T. 6, nr 1.

²⁹ Tamże. Pisarz Piotr spisał dokumenty książęce dotyczące fundacji klasztoru jasnogórskiego 22 VI i 9 VIII 1382 r. – ZDP. T. 1, nr 12, 13.

³⁰ X.A. Petruszewicz: *Materiały historyczne. „Przegląd Archeologiczny”* [Lwów] 1882, z. 1, nr 1, s. 72–73. Dokument został wydany pod rokiem 1381 r., na podstawie wpisu do ksiąg grodzkich lwowskich z końca XVI w. Data jest niewątpliwie zepsuta, gdyż w 1381 r. starostą ruskim byli Jan z Kapoli, a następnie Piotr Czudar M. Haisig: *Sfragistyka szlachecka doby średniowiecza w świetle archiwaliów lwowskich*. Lwów 1938. Prace Zakładu Nauk Pomocniczych Uniwersytetu Jana Kazimierza. T. 2. Z. 1, s. 64–65, nr 163; UrzRusWO, s. 97, przyp. 67. W związku z tym dokument należy najpewniej datować na lato 1386 r., kiedy Andrzej sprawował rządy w imieniu Władysława Opolczyka; sprzedaż prawa do sianokosu też wskazuje na letnie miesiące.

³¹ Apel Władysława Opolczyka – AGZ. T. 3, nr 39.

³² ZDM. Cz. 4, nr 1075.

Jasiek Mazowszanin, Andrzej z Kuchar i Michał Łabęcki³³. Jednak w tym czasie mianowany był już nowy starosta – Jan z Tarnowa – który 14 X 1387 r. był z królem w Żydaczowie, kiedy ten przywracał dobra Benedyktowi Węgrowi, kasztelanowi halickiemu, w zamian za poddanie Halicza Polakom³⁴. Nie wykluczone więc, że spotkanie najważniejszych dostojników ruskich ze starostą Andrzejem we Lwowie dotyczyło spraw związanych z przekazaniem władzy jego następcy³⁵.

Po oddaniu starostwa ruskiego Andrzej wrócił do swych dóbr bobolickich. Ostatni raz u boku Władysława Opolczyka odnotowany został 1 XI 1390 r. w Opolu, kiedy był świadkiem sprzedaży przez Sebisza z Kątów połowy folwarku w tej wsi Mikołajowi Strzale³⁶. Po wojnie Władysława Jagielly z Władysławem Opolczykiem w 1391 r. i przyłączeniu wieluńsko-krakowskich terytoriów do Królestwa Polskiego Andrzej stał się poddanym nowego monarchy, z którym potrafił ułożyć sobie poprawne stosunki. Najpewniej nie wszyscy z okolicznej szlachty zgadzali się na taki stan rzeczy, zwłaszcza na posiadanie dóbr bobolickich. W maju 1392 r. na rokach w Lelowie Wojciech z Przychodów miał bowiem sprawę z Andrzejem z Bobolic o zamek Bobolice i jego przynależności, którą przelożono na termin po św. Janie Chrzcicielu³⁷. Nie znamy niestety dalszego ciągu tego procesu, ale roszczenia musiały zostać odrzucone, skoro dwa lata później, w 1394 r., król potwierdził Andrzejowi posiadanie tych dóbr, na które składały się: Zdów, Ogorzelik, folwark Lgota, Tomiszowice, Niegowa, Wysoka i Tarnowa oraz przeniósł je z prawa polskiego na prawo niemieckie³⁸. W związku z tym mało prawdopodobne wydają się sugestie J. Laberscheka, iż inspiratorem działań Wojciecha z Przychodów był król³⁹. Podobnie nieprzekonywujące są sugestie tegoż historyka, idące za propozycjami M. Antoniewicza, iż, aby zaszachować Andrzeja z Bobolic, Krystyn z Kozieglów, z inspiracji króla, zaczął wznosić na przełomie XIV i XV w. zamek w Mirowie, oddalony od Bobolic o ok. 2 km⁴⁰. Z pewnością były prostsze i mniej kosztowne sposoby, aby kontrolować niesfornych poddanych. Natomiast w tym przypadku, kiedy zięciem Andrzeja z Bobolic został Stanisław z Młodziejowic – o czym niżej – który poślubił Annę, jedyną jego

³³ Tamże.

³⁴ CE. T. 2, nr 11 = ZDM. Cz. 6, nr 1529.

³⁵ G. Rutkowska: *Recenzja* (J. Myśliński: *Dzieje kariery politycznej w średniowiecznej Polsce. Dymitr z Goraja 1340–1400*. Lublin 1981). *Prz. Hist.* 1983, T. 74, s. 767–768.

³⁶ AP we Wrocławiu. Rep. 4f, nr 43.

³⁷ AP w Krakowie. Ziem. krakowska 1c, s. 71.

³⁸ ZDM. Cz. 6, nr 1604.

³⁹ J. Laberschek: *Wyprawa zbrojna króla Władysława Jagielly na krakowsko-wieluńskie posiadłości księcia Władysława Opolczyka w 1391 r.* W: *Spoleczeństwo Polski średniowiecznej*. Red. S.K. Kuczyński. T. 6. Warszawa 1994, s. 158.

⁴⁰ Tamże; M. Antoniewicz: *Zamki na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Geneza – funkcje – konteksty*. Kielce 1998, s. 55–56.

dziedziczkę, to właśnie on stawał się gwarantem lojalności teścia, gdyż po jego śmierci przejąłby faktycznie cały majątek; niestety, niespodziewanie to teść przeżył zięcia.

Dobrze początkowo układające się stosunki Andrzeja z Bobolic z królem Władysławem Jagiełłą – o czym świadczy wspomniane potwierdzenie posiadania dóbr, dokonane jeszcze w trakcie wojen z Władysławem Opolczykiem – popsuły się po 25 XI 1409 r. i skutkowały konfiskatą części dóbr⁴¹. Nie znamy powodów tego posunięcia, natomiast z późniejszych źródeł (1427) wiadomo, że konfiskata objęła wsie: Bobolice, Tomiszowice, Ogorzelnik i Lgotę (dziś Antolka), a więc wsie, które Andrzej otrzymał od Władysława Opolczyka (z jednym wyjątkiem – w nadaniu był zamek Bobolice, a nie było Lgoty)⁴². Stosunki Andrzeja z Bobolic z sąsiadami układały się różnie, tzn. typowo dla sąsiadów szlacheckich: w 1394 r. miał sprawę z Pieczem ze Zdowa i Przyłubka o zdeptanie zasiewów przez jego ludzi, a następnie o zatrzymanie kmiecia należącego do Piecza na zamku; w 1405 r. ułożył się jednak z nim w sprawie założenia sadzawek oraz wspólnego korzystania z lasów i łąk przez kmieci obu dziedziców; w 1398–1399 Bieniek z Topoli pozywał Andrzeja o główszczyznę za swego syna Tomasza⁴³.

Andrzej zgromadził spory majątek zgrupowany wokół zamku w Bobolicach. Jak wspomniałem, w 1379 r. od Władysława Opolczyka – oprócz zamku – otrzymał wsie: Ogorzelnik, Tomiszowice oraz dwa młyny na rzece Zdów (dziś Białka)⁴⁴. Z łaski księcia posiadał także wieś Wysoką, do której zgłaszał pretensje w 1398 r. Piotr z Marcinowic, ale Andrzej, rok później, oddał roszczenia za pomocą dokumentów Władysława Opolczyka⁴⁵. W 1385 r. Andrzej kupił za 16 grzywien od Mikołaja, Sobka i Hanka ich część Zdowa⁴⁶. Własną zapobiegliwością pozyskał także Tarnawę i Niegowę⁴⁷. Na zamku w Bobolicach znajdowała się kaplica, której kapelanem w 1404 r. był bliżej nieznanym Jakusz⁴⁸.

⁴¹ Konfiskata dóbr nastąpiła po 9 V 1409 r., ponieważ, kiedy w tym dniu przed sądem ziemskim krakowskim doszło do uregulowania spraw majątkowych między Stanisławem Młodziejowskim, synem zmarłego Stanisława Szafrąca a matką Stanisława, Anną z Bobolic, nic nie wspomniano o dobrach zajętych przez króla. O konfiskacie mowa jest dopiero w 1421 r., przy okazji kolejnej rozprawy majątkowej – AP w Krakowie. Ziem. krakowska 5, s. 175; SPPP. T. 2, nr 2126.

⁴² SPPP. T. 2, nr 2126.

⁴³ SPPP. T. 8, nr 5565, 5566, 7754, 8217; SPPP. T. 2, nr 1105; SHGKr. Cz. 1, z. 1, s. 139–140.

⁴⁴ ZDM. Cz. 4, nr 1054.

⁴⁵ SPPP. T. 8, nr 7541, 7542, 8182; SHGKr. Cz. 1, z. 1, s. 139; J. Laberschek: *Zasięg...*, s. 24.

⁴⁶ SPPP. T. 8, nr 3206; SHGKr. Cz. 1, z. 1, s. 139.

⁴⁷ Obydwie wsie należały do niego przed 1394 r., skoro w tym roku zostały wymienione wśród dóbr, które Władysław Jagiełło na prośbę Andrzeja przeniósł na prawo niemieckie – ZDM. Cz. 4, nr 1604.

⁴⁸ AP w Krakowie. Ziem. krakowska 3b, s. 312; SHGKr. Cz. 1, z. 1, s. 140.

Andrzej z Bobolic zmarł ok. 1413 r.⁴⁹ Żoną jego była bliżej nieznana Małgorzata, z którą miał jedyną córkę Annę. W 1398 r. poślubiła ona Stanisława Szafrąncza z Młodziejowic, syna Piotra Szafrąncza z Łuczyc i Pieskowej Skąły, podstolego krakowskiego, bliskiego doradcy króla Władysława Jagiełły⁵⁰. Ojciec zapisał Annie 200 grzywien posagu, natomiast mąż, 12 XII 1398 r., 400 grzywien wiana na Młodziejowicach⁵¹. Jednocześnie Andrzej z Bobolic wraz z żoną Małgorzatą zastawił zięciowi (11 XII 1398), za 1000 grzywien groszy praskich, zamek i wieś Bobolice oraz wsie: Wysoka, Tarnawa, Niegowa, Tomiszowice, Lgota, Ogorzelnik, Zdów z dwoma młynami i dwiema sadzawkami⁵². Dobra zastawne Stanisław z Młodziejowic posiadał jeszcze w 1400 r., a niewykluczone, że utrzymał je do swej przedwczesnej śmierci, przed 25 IX 1408 r. Po jego śmierci Anna na przełomie 1408/1409 r. wyszła po raz drugi za mąż za Mściwoja z Wierchowiska, herbu Lis⁵³. W 1409 r. (9 maja) przed sądem ziemskim w Krakowie doszło do zawarcia ugody w sprawie podziału majątku między Stanisławem z Młodziejowic, synem zmarłego Stanisława Szafrąncza, a jego matką wraz z nowym mężem Mściwojem z Wierchowisk. Postanowiono, że będą anulowane wszystkie wcześniejsze umowy zawarte między zmarłym Stanisławem i Anną a Andrzejem z Bobolic. Po śmierci ojca Anna miała otrzymać 200 grzywien, a pieniądze te po jej śmierci miały być podzielone między jej syna Stanisława z Młodziejowic i jej dzieci z drugiego małżeństwa. Natomiast wszystkie dobra nieruchomości, które odziedziczy po ojcu, będą podzielone między nią a jej syna Stanisława⁵⁴. Kiedy Stanisław z Młodziejowic osiągnął lata sprawne, w 1421–1422 r., ponowiono umowy odnośnie do dóbr bobolicznych. Powielają one postanowienia z 1409 r. z zastrzeżeniem, że strony podzielą się dobrami po połowie, tymi, które aktualnie są w ich posiadaniu oraz w przyszłości tymi, które zostaną zwrócone przez króla⁵⁵. Ostateczny podział dóbr nastąpił w 1427 r., już po śmierci Anny, która zmarła ok. 1426 r. W wyniku poczynionych ustaleń Stanisław z Młodziejowic otrzymał Tarnawę i Wysoką z połową patronatu w Niegowej, natomiast dzieci z drugiego małżeństwa Anny: Mściwój, Andrzej, Dorota, Anna, Elżbieta i Katarzyna dostały Niegowę z drugą połową patronatu w tamtejszym kościele i całą część dziedzictwa w Zdowie. Natomiast zamek Bobolice strony dzieliły po poło-

⁴⁹ SHGKr. Cz. 1, z. 1, s. 139.

⁵⁰ J. Sperka: *Szafrąncowie herbu Stary koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*. Katowice 2001, s. 418–419.

⁵¹ SPPP. T. 8, nr 7950; AP w Krakowie. Ziem. krakowska 5, s. 175.

⁵² SPPP. T. 8, nr 7947 = SPPP. T. 2, nr 353.

⁵³ J. Sperka: *Szafrąncowie...*, s. 419.

⁵⁴ AP w Krakowie. Ziem. krakowska 5, s. 175; J. Sperka: *Szafrąncowie...*, s. 419.

⁵⁵ AP w Krakowie. Ziem. krakowska 7, s. 20; SPPP. T. 2, nr 1780, 1781; SHGKr. Cz. 1, z. 1, s. 139; J. Sperka: *Szafrąncowie...*, s. 420.

wie⁵⁶. Skonfiskowane dobra części klucza bobolickiego zostały przed 6 I 1440 r. nadane przez monarchę Piotrowi Szafrącowi, podkomorzemu krakowskiemu, bratu stryjecznemu Stanisława z Młodziejowic. Syn podkomorzego, Piotr Szafraniec (też wkrótce podkomorzy krakowski) w 1443 r. przed sądem wiecowym zobowiązał się, że ustąpi ze swych praw do tych wsi po połowie Stanisławowi Młodziejowskiemu i jego przyrodniemu rodzeństwu z Wierzchowisk⁵⁷.

Jan Schoff⁵⁸ pochodził z rodziny Schofów (Schaffów; później Schaffgotschów), która w XIII w. przybyła z Miśni na Dolny Śląsk, a w księstwie opolskim pojawiła się najpewniej w XIV w. Przy obecnym stanie źródeł nie jest jednak możliwe ustalenie powiązań genealogicznych linii świdnickiej (głównej) z linią opolską⁵⁹. Schoffowie pieczętowali się początkowo herbem, który w tarczy miał owcę. Jednak na początku XV w. niektóre gałęzie rodziny przyjęły nowy herb: na przemian czerwone i srebrne słupy, ale w klejnocie pozostawiając owcę⁶⁰.

Jan Schoff był jednym z najbliższych współpracowników Władysława Opolczyka, służył mu bowiem, kiedy ten był jeszcze dzieckiem. Wspominał o tym książę w dokumencie z 1378 r., nadając mu dobra w ziemi wieluńskiej⁶¹. W czasie rządów Władysława na Rusi Jan Schoff pełnił początkowo funkcję podskarbiego książęcego; z urzędem tym został odnotowany w Przemyślu w 1375 r.⁶² 30 IX 1377 r., kiedy Władysław Opolczyk uposażał kościół św. Ducha we Lwowie, Jan Schoff świadcował już jako ochmistrz dworu⁶³.

⁵⁶ AP w Krakowie. Ziem. krakowska 8, s. 221–222; SHGKr. Cz. 1, z. 1, s. 139; B. Śliwiński: *Lisowie Krzelowscy w XIV–XV w. i ich antenaci*. Gdańsk 1993, s. 63; J. Sperka: *Szafrancowie...*, s. 420.

⁵⁷ AP w Krakowie. Ziem. krakowska 150, s. 182–183, Ziem. krakowska 146, s. 439–440; SHGKr. Cz. 3, z. 1, s. 86–87; J. Sperka: *Szafrancowie...*, s. 355, 363–364, 421. Na temat dalszych losów klucza bobolickiego zob. J. Laberscheck: *Immobilienverkehr im mittelalterlichen Polen am Beispiel der Güter Bobolice*. „Quaestiones Medii Aevi Novae”. Vol. 6. Warszawa 2001, s. 27–39; SHGKr. Cz. 1, z. 1, s. 139–140; J. Sperka: *Szafrancowie...*, s. 367 i n. Na temat późniejszych dziejów Stanisława Młodziejowskiego (zm. 1473 lub 1474) oraz rodzeństwa z Wierzchowisk zob. J. Sperka: *Szafrancowie...*, s. 421–431; B. Śliwiński: *Lisowie...*, s. 63–67.

⁵⁸ Biogram Jana Schoffa zestawiony przez D. Veldtrupa (*Prosopographische Studien zur Geschichte Oppelns als herzoglicher Residenzstadt im Mittelalter*. Berlin 1995, s. 445) zawiera jedynie szcztłkowe dane dotyczące sprawowania przez niego urzędu marszałka, w dodatku błędne (1385–1391). Ponadto nie uwzględnia jego wcześniejszych urzędów, działalności na Rusi i nadań otrzymanych od Władysława Opolczyka.

⁵⁹ T. Jurek: *Obce rycerstwo...*, s. 116, 279–281; zob. też: S. Kozierowski: *Obce rycerstwo...*, s. 91; s. 623–626; J. Pilnáček: *Rody starého Slezska*. T. 2. Brno 1991, s. 623–626.

⁶⁰ J. Pilnáček: *Rody...*, T. 2, s. 626; J. Szymański: *Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*. Warszawa 1993, s. 266–267; T. Jurek: *Obce rycerstwo...*, s. 279.

⁶¹ AGAD. MK 74, s. 460–463.

⁶² ZDM. Cz. 4, nr 1046 (na temat datacji dokumentu zob. UrzRusWO, s. 95, przyp. 64).

⁶³ M. Wilamowski: *Dokumenty do dziejów ziem ruskich Królestwa Polskiego*. T. 1 [w opracowaniu].

6 V 1378 r. książę, przebywając w Wieluniu, nadał Schoffowi za wieloletnią służbę i liczne zasługi, na prawie lennym, zamek Toplin z wsią Skomlin w ziemi wieluńskiej. Z tego tytułu zobowiązany był (i jego spadkobiercy) do uczestniczenia w wyprawach wojennych z kopią oraz z jednym kusznikiem, w pancerzu i na koniu⁶⁴.

Jan Schoff, drugą połowę roku 1378 spędził z Władysławem Opolczykiem na Rusi. We Lwowie poświęcony był 25 sierpnia, a następnie 1–7 listopada – wtedy już jako marszałek księcia – uczestniczył u jego boku w rozmowach z panami polskimi, które dotyczyły spodziewanego końca rządów Opolczyka na Rusi⁶⁵. Schoff towarzyszył księciu, kiedy ten opuszczał ziemie ruskie; 26–31 XII 1378 r. był u jego boku w Bachorzu, a następnie pod Niżankowicami⁶⁶. Marszałkostwo sprawował najpewniej do 25–31 XII 1378 r., kiedy to po raz ostatni występował z tym tytułem⁶⁷.

Odejście Władysława Opolczyka z Rusi, z wcześniejszym pozyskaniem dóbr w Wieluńskim przez Jana Schoffa, skutkowało wkrótce objęciem przez niego w tej ziemi burgrabstwa w bardzo ważnym zamku Bolesławiec. Świadcował z tym urzędem – pisząc się z Toplina i Skomlina – 9 VIII 1382 r. w Częstochowie, na dokumentach fundacyjnych klasztoru Paulinów na Jasnej Górze⁶⁸. Dwa lata później, 31 VIII 1384 r., był natomiast jednym ze świadków, wraz z Janem Radło, Wiktorem z Mierzyc, Mikołajem Strusiem i Gęsipiórem z Małaszyna, przekazania paulinom przez Władysława Opolczyka obrazu „Czarnej Madonny”⁶⁹. Kilka miesięcy później Jan Schoff wrócił na

⁶⁴ AGAD. MK 74, s. 460–463 = MRPS. T. V/2, nr 4646 (reg.); R. Rosin: *Ziemia wieluńska w XII–XVI w.* W: *Studia z dziejów osadnictwa* Łódź 1961, s. 117, 152; Tenże: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi wieluńskiej w średniowieczu*. Warszawa 1963, s. 152, 162; T. Stolarczyk: *Szlachta wieluńska od XIV do połowy XVI wieku*. Wieluń 2005, s. 41. Wieś Skomlin należała jeszcze w 1350 r. od klasztoru Cysterek w Ołoboku, należy więc przypuszczać, że Władysław Opolczyk odebrał ją później zakonnicom – R. Rosin: *Ziemia wieluńska...*, s. 117.

⁶⁵ ZDM. Cz. 4, nr 1026 = Hruszewski, nr 3 (na temat datacji dokumentu zob. UrzRusWO, s. 96, przyp. 65); ZDM. Cz. 4, nr 1037 = Hruszewski, nr 4 (wydawcy dokumentu wydali go na podstawie wpisu do ksiąg ziemskich przemyskich z 1629 r., z datą 1377 r. Dokument należy jednak datować na rok 1378, ponieważ w 1377 r. starostą ruskim był Jan Radło, natomiast Andrzej, starosta ruski, który występuje na tym dokumencie, pełnił ten urząd dopiero w następnym roku, 1378. Zob. UrzRusWO, nr 5, 6); AGZ. T. 3, nr 25, 26; AGZ. T. 5, nr 13.

⁶⁶ AGZ. T. 7, nr 13 = Gramoty, nr 28; ZDM. Cz. 4, nr 1043; na temat daty rocznej obydwu dokumentów zob. UrzRusWO, s. 96, przyp. 66, s. 98, przyp. 69.

⁶⁷ AGZ. T. 3, nr 25, 26; AGZ. T. 5, nr 13; AGZ. T. 7, nr 13 = Gramoty, nr 28; ZDM. Cz. 4, nr 1043; na temat daty rocznej dwóch ostatnich dokumentów zob. UrzRusWO, s. 96, przyp. 66, s. 98, przyp. 69.

⁶⁸ ZDP. T. 1, nr 13, 14; UrzWielWO, nr 15.

⁶⁹ *Najstarsze historie o Częstochowskim Obrazie Panny Maryi. XV–XVI wiek*. Wyd. H. Kowalewicz. Warszawa 1983, s. 73; L. Wojciechowski: *Najstarsze klasztory paulinów w Polsce. Fundacja – uposażenie – rozwój do około 1430 roku*. „Studia Claramontana” 1991, T. 11, s. 53; J. Laberschek: *Świadkowie złożenia na Jasnej Górze cudownego obrazu Matki Boskiej*. W:

dwór książęcy, zostając ponownie jego marszałkiem; z tym urzędem występuje w źródłach w okresie między 19 I 1385 a 14 III 1391 r.⁷⁰

Wiosną 1391 r. zaszły kolejne zmiany w karierze Schoffa. Oddał zarząd dworu książęcego w ręce Franczka z Borzegniewa, wcześniej ochmistrza dworu księżnej Ofki, a sam objął starostwo wieluńskie⁷¹. Było to ukoronowaniem jego kariery urzędniczej. Jako starosta został odnotowany 17 V 1391 r. w Wieluniu. Świadcował wtedy na widymowanym przez tamtejszego notariusza dokumencie księżnej Ofki z 16 maja tego roku, który dotyczył zgody na zastaw Krzyżakom Złotorii przez księcia opolskiego⁷². Kiedy wkrótce wybuchła wojna Władysława Jagiełły z Władysławem Opolczykiem, najpewniej Jan Schoff, z racji sprawowanego urzędu, próbował bezskutecznie bronić ziemi wieluńskiej przed wojskami królewskimi we wrześniu 1391 r., gdyż książę przebywał w tym czasie na Węgrzech⁷³.

Synem Jana Schoffa był zapewne Hanusz Schoff. Ten, jako knecht, poświadczył 7 V 1391 r. w Toruniu zastaw Złotorii Krzyżakom przez Władysława Opolczyka, a następnie w Wieluniu, 16 maja tego roku, zgodę księżnej Ofki na wspomniany akt⁷⁴.

Bliskim krewnym (bratem?) Jana Schoffa z Toplina był Piotr Schoff z Semansdorfu (później Simsdorf, obecnie Gostomia k./Głogówka), wzmiankowany w źródłach od 1385 r. (20 lipca)⁷⁵. W 1399 r., dwukrotnie – 23 stycznia i 6 lipca – wraz z innymi panami poręczał ugodę między książętami opolskimi: Władysławem Opolczykiem i Ofką z Janem Kropidłą, Bolkiem i Bernardem⁷⁶. W 1401 r. Piotr Schoff sprzedał Agnieszce z Rzepkowic, zakonnicy z Czarnowásów, pół grzywny czynszu ze swej wsi Semansdorf za 5 grzywien praskich; książę Władysław potwierdził tę transakcję 3 maja w Opolu⁷⁷. Żoną Piotra była Anna z Czyżowic (Zeiselwitz k. Prudnika); w 1421 r. (30 marca), już jako wdowa, zezwoliła swemu synowi Hinczy Schof-

„Almanach Częstochowy 2000”. Częstochowa 2000, s. 7–8; T. Kos: *Fundacja klasztoru jasnogórskiego w świetle nowej interpretacji źródeł*. Kraków 2002, s. 138–139.

⁷⁰ ZDP. T. 1, nr 18; AP w Poznaniu. Dokumenty i akta dotyczące osób. K. Wójcikiewicz. Teczka 2. Kodeks dyplomatyczny miasta Wielunia, nr 6; AP we Wrocławiu. Rep. 108, nr 18; D. Veldtrup: *Prosopographische...*, s. 439, 445 (dane niepełne).

⁷¹ ZDP. T. 1, nr 13, 14; AGAD. MK 74, s. 460–463; J. Sperka: *Otoczenie Władysława Opolczyka...*

⁷² JH. T. 2, nr 1234; UrzWielWO, nr 4.

⁷³ J. Sperka: *Wojny Władysława Jagiełły z księciem opolskim Władysławem (1391–1396)*. Cieszyn 2003, s. 39–40.

⁷⁴ KDP. T. 2, nr 542; CDPruss. T. 4, nr 105 = JH. T. 2, nr 1232/33 (reg.).

⁷⁵ CDS. T. 9, nr 481; T. Jurek: *Obce rycerstwo...*, s. 281.

⁷⁶ CDS. T. 6, nr 84, 85, s. 20.

⁷⁷ CDS. T. 1, nr 76, s. 87; S. Pierzchałanka-Jeskowa: *Dzieje klasztoru w Czarnowásie na Śląsku w wiekach średnich*. Roczn. Hist. 1928, T. 4, s. 63.

fowi sprzedać na wyderkaf 1 grzywnę z czynszu z tej wsi, na której miała dożywocie, Piotrowi Themchynowi z Borzegniewu⁷⁸.

Do bliskich krewnych Jana Schoffa z Toplina z pewnością należy zaliczyć także Hermana Schoffa, wspólnego pośła Zygmunta Luksemburczyka, króla węgierskiego i Władysława Opolczyka. Ten najpierw w imieniu księcia opolskiego 5 V 1392 r. w Malborku przedstawił wielkiemu mistrzowi propozycję sprzedaży ziemi dobrzyńskiej. Ponowił tę propozycję 24 XII 1393 r., oznajmiając, że Zygmunt Luksemburski kupił ziemię dobrzyńską i Kujawy od Władysława Opolczyka i proponuje jej sprzedaż Krzyżakom. Obydwie jednak oferty, jak wiadomo, spotkały się z odmową strony krzyżackiej⁷⁹.

Po zajęciu ziemi wieluńskiej przez Władysława Jagiełłę w 1391 r. Schoffowie podporządkowali się królowi polskiemu i dzięki temu zatrzymali swoje dobra. W 1420 r. występują bowiem bracia, Fryderyk i Mikołaj Schoffowie ze Skomlina, natomiast ok. 1425 r. Jan Schoff ze Skomlina. Należy dopatrywać się w nich najpewniej wnuków Jana Schoffa, synów Hanusza. Kolejnym pokoleniem Schoffów w ziemi wieluńskiej byli Mikołaj i Piotr ze Skomlina, którzy w 1458 r. zastawili za 20 grzywien Janowi z Roszkowic czynsze od swych chłopów w Skomlinie. W 1461 r. Anna, żona Jana z Roszkowic, zeznała, że otrzymała w posagu od brata Piotra Schoffa czynsze dwóch kmieci w Skomlinie i zastawiła je za 19 florenów Janowi Hancelowi z Mokrza⁸⁰. W 1464 r. Jadwiga i Elżbieta, córki Jana Schoffa, sprzedały posiadłości po ojcu i babce w Skomlinie. Rodzina Schoffów już w trzecim pokoleniu osiągnęła lokalne znaczenie, a wspomniany wcześniej Piotr Schoff ze Skomlina i Mokrska (zm. przed 25 X 1462 r.), został kasztelanem wieluńskim (23 I 1460–7 I 1461 r.)⁸¹. Jego żoną była najpewniej nieznaną nam z imienia córka Adama z Charłupi i Wrzącej, kasztelana sieradzkiego, z którą miał córkę Barbarę⁸².

⁷⁸ CDS. T. 6, nr 159, s. 46.

⁷⁹ CDPPruss. T. 4, nr 106 = Lites (Wyd. 2). T. 2. Dodatek, nr 27; J. Sperka: *Wojny...*, s. 43, 46.

⁸⁰ ZDP. T. 1, nr 80; S. Karwowski: *Klasztor PP. Cystersek w Ołoboku*. Poznań 1899, s. 21; R. Rosin: *Słownik...*, s. 152, 162; T. Stolarczyk: *Szlachta wieluńska...*, s. 41.

⁸¹ UrzŁęcz, s. 149, nr 34.

⁸² A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka w XV wieku. „Magnifici et generosi”*. Łódź 1998, s. 209.

Wnioski

Kariery Andrzeja Schony i Jana Schoffa były jednymi z bardziej błyskotliwych, które dokonały się za sprawą Władysława Opolczyka. Wierna służba, w tym pełnienie licznych urzędów z jego ramienia, zaowocowały nadaniami kompleksów zamkowych w „księstwie wieluńskim”. Kiedy jednak terytorium to zostało przyłączone w 1391 r. do Królestwa Polskiego, obydwaj porzucili swego seniora dobroczyńcę i uznali zwierzchnictwo nowego monarchy. Dało im to – obcym rycerzom – możliwość zachowania posiadanych dóbr, a co za tym idzie, także możliwość szybkiej asymilacji z miejscową szlachtą, co zresztą wkrótce nastąpiło (nie mogą tego faktu przesłonić sprawy sądowe z sąsiadami, gdyż tego typu spory były w tych czasach codziennością). Podobna prawidłowość wystąpiła w przypadku większości rycerzy Władysława Opolczyka, którzy pozostali na Rusi czy w ziemi dobrzyńskiej. Tylko jednak Jan Schoff dał początek rodzinie, która wkrótce weszła do lokalnej elity wieluńskiej i przetrwała tam do początków XVII w. Rodzina Andrzeja z Bobolic niestety wygasła, a jego jedyna córka cały majątek wniosła w posagu dwóm kolejnym mężom.

Jerzy Sperka

**Andrzej Schony from Bobolice and Jan Schoff from Topolin
Foreign knights in post-medieval Poland – their history and careers**

Summary

Careers of Andrzej Schony and Jan Schoff were one of the most spectacular thanks to Władysław Opolczyk. Faithful service, including holding many offices for the prince brought them appointments of complex of castles in “Duchy of Wieluń”. Andrzej Schony, a Hungarian, was as following: a burgrave of Żydaczów (1374), a castellan of Halice (1377), a general starost of Russia (1378), a burgrave of Bolesław (1381). From the prince of Opole for his contributions Andrzej Schony received Bobolice’s castle and surrounding villages (1378).

Jan Schoff, a Silesian, who was Władysław Opolczyk’s tutor, started his career as an official as a treasurer (1375), and then he was appointed *an ochmistrz* (1377), prince’s marshal (1385, 1385–1391), a burgrave of Bolesław (1382) and starost of Wieluń (1391). He was appointed a castle Topolin with its appurtenances in Wieluń Land (1378).

When the “Duchy of Wieluń” was incorporated by the Kingdom of Poland, both of the officials rejected their senior benefactor and accepted Władysław Jagiełło’s superiority, which gave them (foreign knights) opportunity to retain their properties and at the same time possibility of quick assimilation of the local *szlachta*, which soon happened. It was only Jan Schoff’s family who entered local elites and survived there until the beginning of 17th century. Unfortunately, the

family of Andrzej from Bobolice died out and his only daughter Anna brought all her property as dowry to her two husbands: Stanisław Szafranec from Młodziejowice and Mściwoj from Wierzchowiska.

Jerzy Sperka

Andrzej Schony aus Bobolice und Jan aus Topolin Die Karriere und die Beförderung von den fremden Rittern im spätmittelalterlichen Polen

Zusammenfassung

Die von Andrzej Schony und Jan Schoff gehörten zu den scharfsinnigsten Karrieren, die dank dem Fürsten Wladislaw Opolczyk je gemacht worden sind. Ihr treuer Dienst und die von ihnen bekleideten, von dem Fürsten beauftragten Ämter brachten ihnen Gewinne in Form der verliehenen Schlosskomplexe im „Fürstentum Wieluń“. Der Ungar Andrzej Schony war der Reihe nach: Burggraf zu Żydaczów (1374); Kastellan zu Halicz (1376), Starost zu Halicz (1377), Generalstarost in Ruthenenland (1378), Burggraf zu Bolesławiec (1381). Die Stellung des russischen Starosten wurde von ihm nochmals im ungarischen (1386) und im polnischen Namen (1387) bekleidet. Für seine Verdienste hat er von dem Oppelner Fürsten das Schloss Bobolice mit den anliegenden Dörfern gekriegt (1379).

Der Schlesier, Jan Schoff, der in seinen jungen Jahren der Erzieher von Wladislaw Opolczyk war, hat seine Beamtenlaufbahn als Schatzmeister (1375) angefangen, dann war er noch Hofmeister (1377), Fürstenmarschall (1378, 1385–1391), Burggraf zu Bolesławiec (1382) und Starost zu Wieluń (1391). Der Fürst hat ihm im Wieluń-Land den Schloss Topolin mit allem Zubehör verliehen (1378).

Als das „Fürstentum Wieluń“ im Jahre 1391 an das Polnische Königreich angeschlossen wurde, haben die Beiden ihren Senior und Wohltäter verlassen und die Oberherrschaft des Königs Wladislaw Jagiełło anerkannt. Das ermöglichte ihnen – den fremden Rittern – ihre Güter zu behalten und sich dem Ortsadel schnell anzugleichen. Lediglich Jan Schoff hat eine Familie erschaffen, die bald der Wieluner Lokalelite beigetreten ist und bis zu Beginn des 17. Jhs überdauert hat. Die Familie von Andrzej aus Bobolice ist leider erloschen und seine einzige Tochter, Anna, hat ihr ganzes Vermögen ihren zwei aufeinander folgenden Gatten: Stanisław Szafranec aus Młodziejowice und Mściwoj aus Wierzchowiska eingebracht.